

ВІДГУК

офіційного опонента,

**доктора медичних наук, професора кафедри охорони здоров'я
ПЗВО «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика»**

Дієва Євгена В'ячеславовича

на дисертаційну роботу Кузя Яреми Васильовича на тему:

**«Медико-соціальне обґрунтування удосконалення організації надання
стоматологічної допомоги населенню територіальних громад», подану на
здобуття ступеня доктора філософії в спеціалізовану разову вчену раду
ДФ 20.601.133 Івано-Франківського національного медичного університету,
утворену згідно наказу ректора від 27.05.2026 №652-д для розгляду та
проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора
філософії в галузі 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221
«Стоматологія»**

Актуальність теми дисертаційної роботи

Актуальність дисертаційної роботи Кузя Яреми Васильовича зумовлена сучасними викликами, що постали перед системою стоматологічної допомоги в Україні в умовах реформування охорони здоров'я та воєнного стану. Запровадження нової моделі фінансування медичної галузі сприяло підвищенню ефективності використання ресурсів, однак водночас призвело до обмеження державних гарантій щодо надання планової стоматологічної допомоги дорослому населенню. У результаті значна частина стоматологічних послуг, особливо профілактичного характеру, фактично стала фінансово недоступною для багатьох верств населення.

Ситуація додатково ускладнилася внаслідок пандемії COVID-19 та повномасштабної військової агресії російської федерації проти України, що призвели до погіршення соціально-економічних умов життя населення, внутрішньої міграції, руйнування медичної інфраструктури в окремих регіонах та зниження доступності медичних послуг, зокрема стоматологічних. За таких

умов зростає ризик накопичення нелікованої стоматологічної патології, збільшення потреби в ургентній допомозі та погіршення показників стоматологічного здоров'я населення.

Особливого значення у вирішенні цих проблем набувають територіальні громади, які в умовах децентралізації отримали реальні управлінські та фінансові повноваження щодо забезпечення належних умов для збереження здоров'я населення. Саме на рівні громади можуть бути найбільш ефективно реалізовані заходи з промоції здоров'я, профілактики стоматологічних захворювань, міжсекторальної взаємодії, соціального партнерства та підтримки найбільш уразливих категорій населення. Водночас науково обгрунтовані підходи до участі територіальних громад в організації стоматологічної допомоги в Україні залишаються недостатньо розробленими.

У зв'язку з цим наукове обгрунтування сучасної моделі організації стоматологічної допомоги на рівні територіальних громад, заснованої на принципах профілактичної спрямованості, міжвідомчої взаємодії та соціального партнерства, є важливим науковим і практичним завданням. Саме тому дисертаційне дослідження Кузя Яреми Васильовича є своєчасним, актуальним та має вагоме значення для подальшого розвитку системи громадського здоров'я і стоматологічної допомоги в Україні.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Дисертаційна робота Я. В. Кузя є завершеною науковою працею, що виконана на сучасному науковому рівні. Текст дисертації викладений логічно, аргументи підібрані коректно, висновки доведені.

Кожен з розділів власних досліджень підкріплений публікаціями в фахових журналах. Загалом за результатами роботи опубліковано 11 наукових праць: дві статті у наукових фахових виданнях, регламентованих МОН України і дві статті в наукових виданнях, індексованих у міжнародній наукометричній базі Scopus, сім публікацій у матеріалах всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій.

Науковий рівень дисертаційної роботи та підтверджуючих її публікацій

відповідає критеріям ступеня доктора філософії.

Дисертаційне дослідження виконувалось як фрагмент науково-дослідних робіт кафедри громадського здоров'я Івано-Франківського національного медичного університету: «Обґрунтування стратегій і технологій поліпшення стану здоров'я та забезпечення потреб населення у якісній медичній допомозі» (термін виконання 2017-2023 рр., № державної реєстрації 0117U001669) та «Медико-соціальне обґрунтування удосконалення організації профілактики, медичної та реабілітаційної допомоги населенню» (№ державної реєстрації 0124U001983, термін виконання 2024-2028), де автор був співвиконавцем.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Новизна дисертаційної роботи Я. В. Кузя підтверджується отриманими новими даними, де вперше на регіональному рівні в сучасних умовах трансформації системи охорони здоров'я та повномасштабної війни було проведене комплексне вивчення та оцінка організаційних проблем стоматологічної допомоги населенню територіальних громад з одночасним урахуванням позицій лікарів-стоматологів, лікарів і медичних сестер/братів первинної медичної допомоги, а також мешканців громад; обґрунтовано та розроблено на засадах громадського здоров'я і соціального партнерства концептуальну функціонально-структурну модель удосконалення організації надання стоматологічної допомоги населенню територіальних громад.

Автором також суттєво доповнено наукові дані щодо визначального впливу на мотивацію населення звертатися за стоматологічною допомогою не лише економічних і територіальних, але й репутаційно-комунікаційних та організаційних характеристик стоматологічних закладів.

Не менш важливим є науковий внесок здобувача в уточнення наукових положень щодо ролі інтеграції профілактики стоматологічних захворювань у систему первинної медичної допомоги як важливого резерву зниження тягаря стоматологічної патології шляхом підвищення рівня раннього виявлення,

стоматологічної грамотності, профілактичної активності населення.

У наукових публікаціях автора повністю представлені основні результати досліджень.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота Я. В. Кузя виконана на сучасному науково-методичному рівні та базується на достатньому обсязі матеріалу: 418 анкет лікарів-стоматологів, лікарів та медичних сестер/братів первинної медичної допомоги щодо ставлення медичних працівників до проблем в організації стоматологічної допомоги населенню територіальних громад, 478 анкет дослідження обізнаності населення щодо профілактики стоматологічних захворювань, доступності та використання стоматологічних послуг, 354 науково-інформаційних джерел та нормативно-правових актів.

Сучасні наукові методи, що були використані в дослідженні (системного підходу і системного аналізу, бібліосемантичний, соціологічний, статистичний, концептуального моделювання), дозволили в повному обсязі вирішити мету та завдання роботи, які сформульовані чітко і цілком реалізовані у викладених результатах власних досліджень та висновках. Дослідження проведені на високому науково-методичному рівні, їх результати обґрунтовані, інформативність та достовірність статистично доведена.

Висновки логічно відображають встановлені автором закономірності.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Я. В.Кузь продемонстрував навички вільного володіння методологією наукової діяльності, адже самостійно визначив мету, завдання дослідження, провів інформаційний пошук та аналіз наукової літератури щодо теми дослідження, розробив програму дослідження та визначив його етапи, обґрунтував вибір напрямку та об'єкту дослідження, організував і провів анкетування пацієнтів та медичних працівників, виконав аналіз та статистичну обробку отриманих даних, запропонував, обґрунтував і розробив концептуальну

функціонально-структурну модель удосконалення організації надання стоматологічної допомоги населенню територіальних громад, сформулював висновки і рекомендації. У друкованих в співавторстві публікаціях участь дисертанта є визначальною.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що здобувач доповнив теорію стоматології та громадського здоров'я в частині вчення про стоматологічне здоров'я населення та управління охороною здоров'я, зокрема організації надання стоматологічної допомоги населенню територіальних громад.

Практичне значення дисертаційної роботи також не викликає сумнівів.

Автор розробила і представив комплекс організаційно-управлінських, інформаційно-освітніх, комунікаційно-професійних заходів та заходів інтеграції стоматологічної допомоги в первинну медичну допомогу, спрямованих на удосконалення організації надання стоматологічної допомоги населенню територіальних громад.

Здобувач також запропонував внести відповідні зміни в освітні програми підготовки лікарів та медичних сестер/братів на до- та післядипломному рівні.

Свідченням практичного значення роботи є результати впровадження запропонованих нововведень в практичну діяльність Івано-Франківської обласної клінічної стоматологічної поліклініки та Стоматологічного центру Університетської клініки Івано-Франківського національного медичного університету, а також в освітній процес і наукову діяльність низки закладів вищої медичної освіти, про що є відповідні акти впровадження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому

Дисертаційна робота Кузя Яреми Васильовича побудована за традиційною схемою наукових рукописів відповідно до вимог МОН України, викладена літературною українською мовою на 215 сторінках друкованого тексту, в тому числі основний зміст – на 127 сторінках. Робота складається із анотації, вступу, шести розділів власних досліджень, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел (354 найменування, з них 286 – латиницею, 68 –

кирилицею) та 3-х додатків. Робота ілюстрована 9 таблицями і 42 рисунками. Назва дисертаційної роботи відповідає її змісту.

В **анотації** стисло викладені українською та англійською мовою найбільш значущі результати роботи.

У **вступі** аргументована актуальність теми наукової роботи, сформульовано мету, завдання дослідження, викладено погляд дисертанта на наукову новизну та практичну значимість роботи, його особистий внесок, апробацію матеріалів дисертації, публікації.

У **першому розділі** дисертантом здійснено логічне та обґрунтоване опрацювання 354 сучасних наукових публікацій зарубіжних та вітчизняних авторів за темою роботи. Автором висвітлено медико-соціальне значення стоматологічних захворювань, відомості про їх чинники ризику, наявні стратегії та організаційні моделі профілактики і надання стоматологічної допомоги, виділені невирішені тематичні питання проблематики. Узагальнення до розділу свідчать про необхідність удосконалення організації стоматологічної допомоги населенню України в сучасних умовах реформи фінансування системи охорони здоров'я та повномасштабної війни.

Другий розділ містить ретельний опис дизайну дослідження, який передбачав виконання шести взаємопов'язаних етапів та застосування комплексу адекватних до кожного завдання методів дослідження: системного підходу та системного аналізу, бібліосемантичного, соціологічного, статистичного, моделювання. Такий підхід забезпечив послідовність виконання роботи, дозволив отримати репрезентативні за змістом та обсягом результати власних досліджень, опрацювати і систематизувати їх, сформулювати висновки та практичні рекомендації.

У **третьому розділі** дисертантом представлена характеристика надання стоматологічної допомоги за даними нормативно-правового аналізу, а також опитування за власною програмою 152 лікарів-стоматологів. Проведений аналіз дозволив продемонструвати недоліки законодавчого підґрунтя організації стоматологічної допомоги в Україні, результатом чого стало зменшення

відповідних комунальних закладів, переважання міських закладів приватної власності низької потужності та фінансової спроможності, недостатня доказова культура лікарів, що в свою чергу призводить до зниження фінансової, територіальної та функціональної доступності стоматологічної допомоги, зокрема високотехнологічної, для широких верств населення.

Четвертий розділ роботи присвячений вивченню залученості медичних працівників первинної медичної допомоги (ПМД) до профілактики стоматологічних захворювань та їх оцінки проблем в організації стоматологічної допомоги населенню територіальних громад. За результатами власного оригінального соціологічного опитування 153 лікарів та 113 медичних сестер/братів ПМД дисертантом виявлено недостатню увагу медичних працівників первинної медичної допомоги до консультування своїх декларантів щодо гігієни та частоти профілактичних відвідувань стоматолога, неналежне проведення онкопрофоглядів голови та шиї, відсутність відповідних інформаційних матеріалів у закладах ПМД.

П'ятий розділ роботи дисертанта був присвячений вивченню обізнаності населення щодо профілактики стоматологічних захворювань, доступності та використання стоматологічних послуг. За даними опитування за авторською програмою 478 мешканців Івано-Франківської області виявлено їх недостатню прихильність до правил гігієни порожнини рота, профілактичних відвідувань стоматолога, ведення здорового способу життя. Результати анкетування дозволили також встановити, що для більшості населення стоматологічна допомога є частково або повністю недоступна, особливо високоспеціалізовані та високовартісні послуги, а серед детермінант звертання за стоматологічною допомогою пріоритетними для пацієнтів є репутаційно-комунікаційні, фінансові та управлінсько-організаційні.

Отримані на попередніх етапах дослідження дані були проаналізовані та обговорені у **шостому розділі**, що стало підґрунтям для розробки і представлення концептуальної функціонально-структурної моделі удосконалення організації надання стоматологічної допомоги населенню

територіальних громад. Суттєвим в запропонованій моделі є акцент на міждисциплінарній співпраці на принципах соціального партнерства і громадського здоров'я органів місцевого самоврядування, закладів освіти, охорони здоров'я, соціальної сфери, недержавних громадських організацій тощо для забезпечення виконання інноваційного комплексу організаційно-управлінських, інформаційно-освітніх, комунікаційно-професійних заходів та заходів з інтеграції стоматологічної допомоги в первинну медичну допомогу.

Запропоновані нововведення мають безперечну наукову та практичну цінність, їх реалізація матиме суттєвий медичний і соціально-економічний ефект.

Висновки і практичні рекомендації повністю відповідають поставленій меті та завданням, змістовні, достовірні, конкретні, ґрунтуються на результатах проведених досліджень.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці

Результати дослідження, які представлені в наукових публікаціях та дисертаційній роботі здобувача, можуть бути рекомендовані для широкого використання у практичній діяльності лікарів-стоматологів, медичних працівників закладів первинної медичної допомоги, органів місцевого самоврядування територіальних громад. Основні положення дисертації можуть бути впроваджені в освітній процес для підготовки лікарів та медичних сестер/братів у закладах вищої медичної освіти України на до- та післядипломному рівнях.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Дисертаційна робота Я. В. Кузя, як і будь-яка наукова робота, містить певні дискусійні моменти та недоліки, висвітлення яких сприятиме більш повній та об'єктивній характеристиці результатів виконаного дослідження, але не впливають на загально позитивне враження від нього.

Принципових **зауважень** до змісту та оформлення дисертації немає. Проте є окремі побажання некритичного характеру, зокрема зустрічаються стилістичні,

граматичні та термінологічні помилки.

У ході ознайомлення з дисертаційною роботою виникли **запитання** для дискусії:

1. Мені як гарантові освітньої програми з громадського здоров'я дуже імпонує, що розроблена Вами модель базується на принципах громадського здоров'я та соціального партнерства. Але які Ви бачите механізми, щоб зробити цю міжсекторальну співпрацю між всіма зацікавленими сторонами дієвою? Хто в громаді має бути тим інтеграційним елементом, рушійним лідером для розробки та реалізації заходів з профілактики стоматологічних захворювань і поліпшення доступності стоматологічної допомоги?

2. Наскільки запропонована Вами модель є універсальною? Чи її можна застосувати в інших регіонах України?

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

За результатами аналізу матеріалів дисертаційної роботи Кузя Яреми Васильовича «Медико-соціальне обґрунтування удосконалення організації надання стоматологічної допомоги населенню територіальних громад» та представленого експертного висновку про перевірку тексту не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційне дослідження Кузя Яреми Васильовича на тему «Медико-соціальне обґрунтування удосконалення організації надання стоматологічної допомоги населенню територіальних громад», виконане в Івано-Франківському національному медичному університеті під керівництвом кандидатки медичних наук, доцентки Стовбан Ірини Василівни та представлене на здобуття ступеня доктора філософії у галузі 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 221 «Стоматологія», є цілком завершеною, самостійно виконаною науковою роботою, яка вирішує актуальне науково-практичне завдання і суттєво доповнює теорії стоматології і громадського здоров'я в частині сучасних знань щодо удосконалення організації надання стоматологічної допомоги населенню територіальних громад.

Дисертаційна робота Кузя Яреми Васильовича виконана на високому науково-методичному рівні і за своєю актуальністю, обсягом виконаного дослідження та вагомістю отриманих результатів, достовірністю основних положень і висновків, науковою новизною та практичним значенням повністю відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 №44 та Постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 №502 щодо здобуття ступеня доктора філософії і вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 №40, а її автор, Кузь Ярема Васильович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Офіційний опонент:

Професор ПЗВО «Міжнародний

класичний університет

імені Пилипа Орлика»,

доктор медичних наук

Євген ДІСВ

*Підпис Дієва Є.В. засвідчую
наг. відділу кадрів
М.Ю. Степановська*

29.06.2026

